

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
Alueet ja kasvupalvelut -osasto

MUISTIO
16.9.2021

LIITE 4

ESITYS EUROOPAN ALUEELLINEN YHTEISTYÖ –TAVOITTEEN MUKAISEKSI INTERREG NORTHERN PERIPHERY AND ARCTIC (NPA) VALTIOIDEN VÄLISEN YHTEISTYÖN OHJELMAKSI KAUDELLE 2021-2027

1. Ohjelman valmistelu

Interreg Northern Periphery and Arctic (NPA) -ohjelman valmistelu käynnistyi hitaasti Britannian EU-eron vuoksi. Ohjelman keskeisten kumppanien, Skotlannin ja Pohjois-Irlannin valmiutta ja mahdollisuuksia osallistua uuteen 2021-2027 ohjelmaan selvitettiin pitkään.

Ohjelmavalmistelu käynnistettiin huhtikuussa 2020 valmistelevalla Task Force -kokouksella. Tämän jälkeen muodostettiin ohjelmointikomitea (Programme Planning Group), johon kukin osallistuva maa nimesi kaksi jäsentä. Suomea edustivat työ- ja elinkeinoministeriö sekä Pohjois-Pohjanmaan liitto. Ohjelmointikomitea nimesi lisäksi alue-edustajista koostuvan sisältötyöryhmän ohjelman sihteeristön avuksi sisällön valmistelutyöhön. Suomea tässä ryhmässä edusti Pohjois-Karjala. Hallintoviranomainen vastasi hallinnon valmistelusta. Ohjelmointityö toteutettiin kokonaan etäyhteyksin koronapandemia-tilanteesta johtuen.

Ohjelman valmistelua varten Suomeen koottiin myös oma kansallinen koordinaatioryhmä, jossa ovat olleet edustettuina kaikki ohjelma-alueen suomalaiset maakunnat sekä Kuntaliitto. Koordinaatioryhmä on kokoontunut aina ennen varsinaisia ohjelmointikomiteoiden kokouksia työ- ja elinkeinoministeriön ja Pohjois-Pohjanmaan liiton johdolla.

Työ- ja elinkeinoministeriö on lisäksi käynyt epävirallisia neuvotteluja Ruotsin ja Norjan kollegaministeriöiden sekä Irlannin vastuuviranomaisten kanssa erityisesti silloin, kun ohjelmoinnissa on pitänyt löytää kompromisseja tai uusia ratkaisuja.

Valmistelun aikana on kuultu laajasti sidosryhmiä. Jo syksyn 2019 NPA-ohjelman vuosikonferenssissa kerättiin näkemyksiä uutta ohjelmaa varten hanketoimijoilta. Lisäksi kansalliset yhteyspisteet (Regional Contact Points), Suomen tapauksessa Lapin liitto, keräsivät kokemuksia ja näkemyksiä nykyisiltä hanketoimijoilta. Laaja kuuleminen toteutettiin maaliskuussa 2021 verkkokyselyllä, jolloin vastauksia saatiin n. 1300. Ohjelma-esityksestä järjestettiin virallinen julkinen kuuleminen huhti-toukokuussa 2021. Lausunnon pystyi antamaan verkkokyselyllä. Lisäksi Suomessa järjestettiin erikseen suomenkielinen kuulemistilaisuus 3.5.2021.

Ohjelma-esitys on hyväksytty ns. varjo-seurantakomiteassa (shadow monitoring committee 2021-2027) 9.6.2021. Kokouksen aikana ohjelmaluonnokseen tehtiin vielä teknillisuonteisia tarkistuksia, mutta yhteisymmärrys sen sisällön suurista linjoista saavutettiin jo aikaisemmin valmisteluprosessin aikana. Ohjelmaesitys viedään kansallisesti hyväksyttäväksi osallistuvissa maissa alkusyksyn 2021 aikana ja tavoitteena on lähettää ohjelma komission hyväksymisnettelyyn lokakuussa 2021.

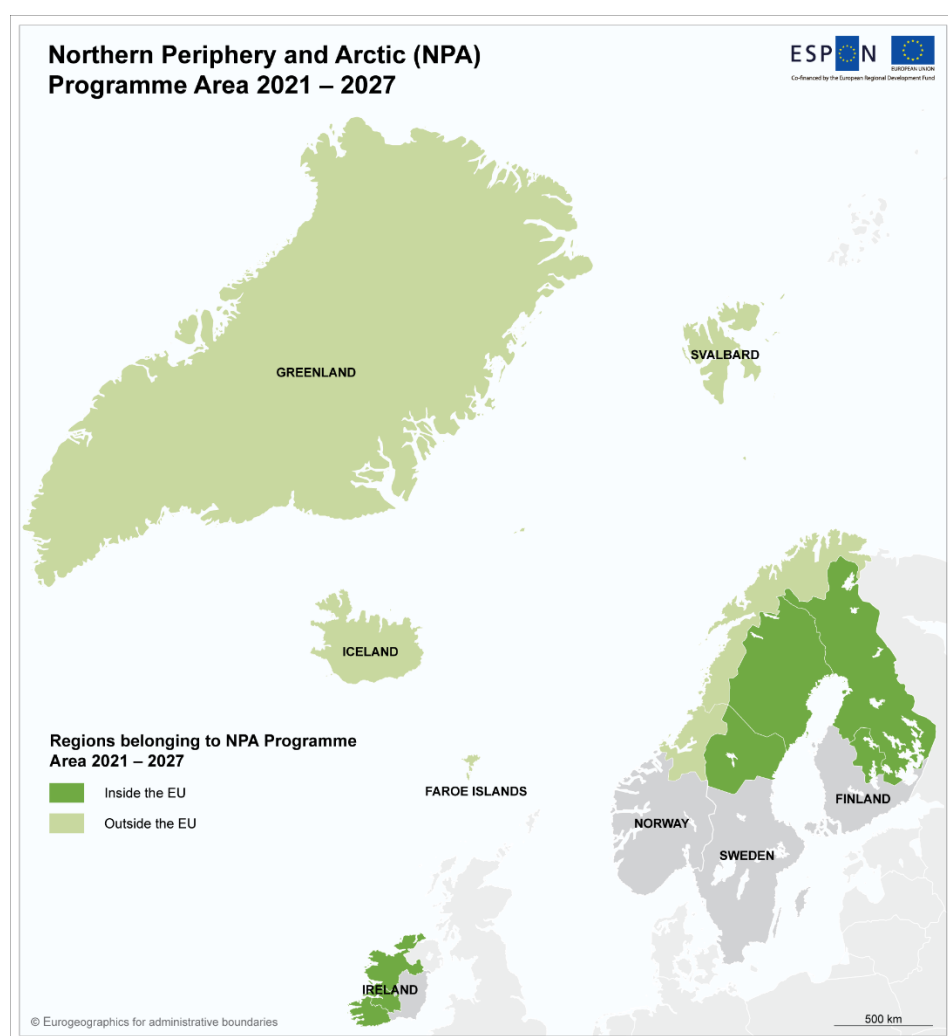
2. Ohjelma-alue

Ohjelman maantieteessä on tapahtunut muutoksia aikaisempiin ohjelmakausiin verrattuna.

Ohjelman toimeenpanoon aikaisempina kausina osallistuneet Skotlanti ja Pohjois-Irlanti eivät Britannian EU-erosta johtuen ole osallistuneet 2021-2027 NPA-ohjelmaluonnoksen valmiste-

luun, eivätkä ne ole osa ohjelma-aluetta. Britannia on Brexitin myötä irtautunut kaikista Euroopan alueellinen yhteistyö –tavoitteen (Interreg) ohjelmista, ainoana poikkeuksena PEACE Plus –ohjelma, joka toteutetaan Pohjois-Irlannin ja Irlannin välisellä rajalla. Skotlanti ja Pohjois-Irlanti ovat epävirallisissa neuvotteluissa viestineet toiveensa voivansa liittyä NPA-ohjelmaan kauden edetessä, esimerkiksi oman kansallisen rahoituksensa avulla. Ohjelma kuitenkin käynnistyy ilman näitä kumppaneita ja ilman perinteikästä yhteistyötä Pohjoismaiden, Skotlannin ja Pohjois-Irlannin välillä.

EU-jäsenmaista ohjelmaan kaudella 2021-2027 osallistuva Suomi, Ruotsi ja Irlanti. Ohjelma-alue kattaa alueita Suomesta, Ruotsista ja Norjasta (ml. Huippuvuoret) ja Irlannin länsirannikolta sekä kokonaisuudessaan Islannin, Grönlannin ja Färsaaret. Suomen maakunnista ohjelman toteutukseen osallistuvat Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo, Etelä-Savo ja Keski-Pohjanmaa (koko NUTS2 Pohjois- ja Itä-Suomi) sekä Keski-Suomi (NUTS2 Länsi-Suomi).

Aikaisemmilla ohjelmakausilla ohjelmassa tarkkailijana toiminut Venäjä on ilmoittanut kiinnostuksestaan liittyä 2021-2027 NPA-ohjelman toimeenpanoon varsinaisena osallistuvana maana. Ohjelmointikomitea linjasi helmikuussa 2021, että Venäjä voi liittyä ohjelmaan myöhemmin ohjelmakauden aikana, kun EU:n ulkopuoliseen kumppanimaahan liittyvät erityiskysymykset - kuten viranomaisten vastuut, ohjelmaan osoitettava rahoitus ja tekninen tuki sekä ohjelman hallintorakenteet - on saatu tyydyttävällä tavalla ratkaistua.

3. Ohjelman sisältövalinnat

EPRC (European Policy Research Centre) laati ohjelman sisältövalmisteluja tukemaan alue-analyysin NPA-ohjelman alueesta. Analyysissä arvioitiin elinkeinoelämää ja innovaatiokapasiteettia, ympäristöä ja sen tilaa, liikenne- ja digitaalisia yhteyksiä sekä alueella asuvaa väestöä ja yhteisöjä.

Analyysissä todetaan, että maantieteellisesti laajalle ohjelma-alueelle yhteistä ovat pitkät välimatkat, etäisyys metropolialueista ja kasvukeskuksista sekä harva asutus. Lisäksi arktisuus ja ilmastomuutokset korostuneet vaikutukset yhdistävät ohjelma-alueen pohjoisimpia osia. Kriittistä massaa työmarkkinoille ja alueen voimakkaasti pk- ja mikroyrityksiin painottuvalle yritystoiminnalle voidaan luoda valtio- ja aluerajat ylittävällä yhteistyöllä. Ohjelma-alueen vahvuus on monipuolinen luontoympäristö ja runsaat luonnonvarat, joiden hyödyntämiseen sisältyy, ilmastomuutoksen ohella, myös huomattavia riskejä. Toimiva liikenne- ja digitaalinen infrastruktuuri ovat välttämättömiä ohjelma-alueella, jossa etäisyydet ovat pitkiä. Ohjelma-alueella on kieli- ja kulttuuridiversiteettiä, ml. kieli- ja kulttuurivähemmistöt sekä alkuperäiskansa saamelaiset. Väestö on alueilla ikääntyvää. Nuorten aikuisten, erityisesti naisten, muuttaminen pois on alueille yhteinen haaste.

Ohjelmointikomitean puitteissa käydyissä neuvotteluissa Suomi korosti, että ohjelman sisältövalinnoissa tulee heijastua varsin laaja transnationaalinen ohjelma-alue, joka vaikuttaa toteutettavan hankeyhteistyön luonteeseen, ja muuttunut maantiede. Uuden NPA-ohjelman tulisi keskittyä ympäristön tilan kohentamiseen erityisesti innovaatioiden kautta (energiatehokkuus, kiertotalous). Lisäksi alueen kieli- ja kulttuurivähemmistöjen, ml. alkuperäiskansa saamelaiset, roolia ohjelman toimeenpanossa tulisi kasvattaa.

Ohjelman sisältövalinnat:

Toimintapoliittinen tavoite 1: kilpailukykyisempi ja älykkäämpi Eurooppa; tähän tavoitteeseen päästään:

- kehittämällä ja parantamalla tutkimus- ja innovointivalmiuksia ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönottoa;
- hyödyntämällä digitalisaation etuja kansalaisten, yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja viranomaisten hyväksi;
- parantamalla pk-yritysten kestävä kasvua ja kilpailukykyä ja edistämällä työpaikkojen luomista pk-yrityksissä muun muassa tuotannollisin investoinnein;

Toimintapoliittinen tavoite 2: vihreämpi Eurooppa; tähän tavoitteeseen päästään:

- edistämällä energiatehokkuutta ja vähentämällä kasvihuonekaasupäästöjä;
- edistämällä ilmastomuutokseen sopeutumista, katastrofiriskien ehkäisemistä ja palautumiskykyä, ottaen huomioon ekosysteemilähtöiset toimintamallit;
- edistämällä siirtymistä kiertotalouteen ja resurssitehokkaaseen talouteen;

Interreg-erityistavoite: yhteistyön hallinnoinnin parantaminen

- parannetaan viranomaisten ja erityisesti tiettyä aluetta hallinnoivien viranomaisten ja sidosryhmien institutionaalisia valmiuksia (kaikki osa-alueet)

Näiden valittujen toimintapoliittisten tavoitteiden ja erityistavoitteiden pohjalta ohjelmoinnissa muodostettiin kolme prioriteettia, joita ohjelma lähtee toteuttamaan:

1. Innovaatiokapasiteetin vahvistaminen muutosjoustavissa ja houkuttelevissa NPA-yhteisöissä,

2. NPA-yhteistöjen valmiuksien vahvistaminen ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja resurssitehokkuudessa,
3. Yhteistyön hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen NPA-yhteisöissä.

4. Strateginen ympäristövaikutusten arviointi (SEA)

NPA-ohjelman strategisen ympäristövaikutusten arvioinnin toteuttivat EPRC:n (European Policy Research Centre) asiantuntijat.

Julkinen kuuleminen raporttiluonnoksesta oli avoinna 7.4. – 7.5.2021. Kommentteja ja huomioita luonnoksen sisällöstä saattoi jättää online-kyselyn kautta. EPRC on konsultoinut ympäristövaikutusten arviointia valmistellessaan ohjelmaan osallistuvien maiden ympäristöviranomaisia.

Lisäksi ympäristövaikutusten arvioinnista ja ohjelmaluonnoksesta järjestettiin suomenkielinen kuulemistilaisuus 3.5.2021.

Arvioinnin mukaan Kilpailukykyisempi ja älykkäämpi Eurooppa –tavoite on ympäristövaikutuksiltaan joko neutraali tai positiivinen, huomioiden että tuettavat innovaatiot ja digitaaliset ratkaisut voivat ratkaista ympäristösektorin haasteita ja vähentää päästöjä, mutta toisaalta elinkeinoelämää tukevat toimet voivat kohdistua ympäristöä kuormittaville toimialoille. Vihreämpi Eurooppa – tavoitteen vaikutus arvioidaan positiiviseksi, erityisesti jos energiatehokkuuteen kohdistuvilla toimenpiteillä saavutetaan nettosäästöä ja kiertotalousteemat sisällytetään osaksi ohjelmaa laajalti. Yhteistyön hallinnon parantamisen –tavoitteen ympäristövaikutukset arvioidaan positiivisiksi, koska ne vahvistavat paikallista osallistamista ja päätöksentekoa.

5. Ohjelman rahoitus

Ohjelma-alueen lisäksi myös NPA-ohjelman rahoituspohja on muuttunut skotlantilaisten ja pohjoisirlantilaisien kumppaneiden jäädessä pois. Kaudella 2014-2020 Britannian EAKR/Interreg-rahoitus muodosti lähes puolet ohjelman EU-rahoituksesta.

Kauden 2021-2027 NPA-ohjelman kokonaisrahoitus on 67,31 M€. Kokonaisrahoitus laskee vain maltillisesti kauteen 2014-2020 verrattuna, koska Suomi, Ruotsi ja erityisesti Irlanti kasvattivat ohjelmalle kohdistamaansa rahoitusta.

Ohjelmärahoitus muodostuu EU-jäsenmaiden (Suomi, Ruotsi, Irlanti) EAKR/Interreg-rahoituksesta ja kansallisesta rahoituksesta, sekä kumppanimaiden (Norja, Grönlanti, Färsaaret) ohjelmalle osoittamasta rahoituksesta. Ohjelmaan osallistuvat EU-jäsenvaltiot, Suomi, Ruotsi ja Irlanti ovat osoittaneet kansallisista EAKR/Interreg-osuuksistaan NPA-ohjelmalle yhteensä 43,75 M€. Suomen EAKR-rahoituksen osuus tästä oli 10,9 M€. Allokation ohjelmalle päätti talouspoliittinen ministerivaliokunta 18.3.2021.

Ohjelman rahoitus on indikatiivisesti jaettu ohjelman toimintapoliittisten tavoitteiden välillä seuraavalla tavalla:

Tavoite 1:	45 %
Tavoite 2:	45 %
Interreg erityistavoite:	10 %

6. Ohjelman hallinto

Ohjelmaan osallistuvat maat ovat sopineet ohjelman yhteisestä hallintoviranomaisesta ja tarkastusviranomaisesta. Ohjelman hallintoviranomaisena jatkaa Västerbottenin lääninhallitus Ruotsissa. Hallintoviranomainen ei suorita tuensaajien ilmoittamien menojen varmentamista (hallinnollinen tarkastus) vaan sitä varten kukin ohjelmaan osallistuva maa on perustanut kansallisen valvontajärjestelmän. Suomessa hallinnollisesta tarkastuksesta Interreg NPA -ohjelman osalta vastaa Lapin liitto. Tarkastusviranomaisena toimii Ruotsin Ekonomistyrningsverket. Tarkastusviranomainen asettaa tarkastusryhmän, jossa Suomea edustaa valtiovarainministeriön valtiovarain controller-toiminto.

Ohjelmalle tullaan asettamaan Interreg-asetuksen (EU) 2021/1059 28 artiklan mukaisesti seurantakomitea. Suomen edustajat nimittää valtioneuvosto alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) 33 §:n mukaisesti.

Ohjelman yhteinen sihteeristö avustaa hallintoviranomaista ja seurantakomiteaa niiden tehtävien hoidossa. NPA-ohjelman sihteeristö sijaitsee Kööpenhaminassa, Färsaarten edustuston yhteydessä. Laajan ohjelma-alueen vuoksi yhteistä sihteeristöä avustamaan perustetaan alueellisia yhteyspisteitä (RCP).

Lisäksi kussakin kumppanimaassa asetetaan alueellinen neuvoa-antava työryhmä (RAG), jonka keskeinen tehtävä on avustaa seurantakomiteaa hankehakemusten arvioinnissa.